

SPAȚIUL EUROPEAN AL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR

Provocări pentru învățământul din România

Prof. univ. dr. Marta-Christina SUCIU,
Academia de Studii Economice, București

A absolvit Facultatea de Cibernetică Economică (1981). A activat ca cercetător științific la Institutul de Economie Industrială din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice. Din 1993 este cadru didactic la Academia de Studii Economice din București. Autoare a 5 cărți și manuale ca unic autor și coordonator a două lucrări. Domenii de competență: economia cunoașterii, economia educației, microeconomie, macroeconomie, active intangibile, economia creativă.

REZUMAT. Pornind de la ideea conform căreia cunoașterea devine principala sursă a prosperității și bunăstării, devine incontestabil că inițiativele constituirii unui Spațiu european al învățământului superior și, respectiv, a unui Spațiu european al cercetării științifice sunt esențiale pentru societatea bazată pe cunoaștere. Aspirațiile României legate de integrarea în Uniunea Europeană și, implicit, în Spațiul european al cercetării științifice și în Spațiul european al învățământului superior pot deveni o realitate în măsura în care se vor îndeplini obiectivele asumate privind reforma în cercetare și în educație.

ABSTRACT. Starting from the idea that knowledge is the main source of wealth and prosperity it is no doubt that the initiatives for building a European Higher Education Area and an European Research & Development Area are essential to the knowledge-based society. Romanian' aspirations for integration in the European Union and as a consequence in the European Higher Education Area and in the European Research & Development Area can become a reality regarding the extent to which the objectives in line with reshaping education and research will be fulfilled.

La reuniunea Consiliului Europei de la Lisbana, din martie 2000, șefii de stat și de guvern au căzut de acord asupra obiectivului strategic prioritar pentru UE la orizontul anului 2010, acela în virtutea căruia UE „va deveni cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume”. La reuniunea Consiliului Europei de la Bruxelles din octombrie 2003 (punctul 19 din Concluziile Consiliului European de la Brussels din 16-17 octombrie 2003, doc. SN 300/03) s-a evidențiat că dezvoltarea capitalului uman constituie o premisă a promovării creșterii și dezvoltării umane sustenabile în UE, în special prin amplificarea investițiilor în educație și prin mai buna corelare a acestora cu politicile sociale și de ocupare¹. Politicile educaționale sunt esențiale pentru generarea și transmiterea cunoștințelor și sunt un factor determinant pentru potențialul de inovare din societate. Ele sunt complementare și acționează în sinergie cu alte domenii cuprinse în programele comunitare de acțiune, cum ar fi cele legate de ocupare, incluziune socială, cercetare și inovare, cultură, politicile destinate tinerilor etc. Educația și instruirea beneficiază de dezvoltările din

aceste domenii și, ca atare, contribuie la întărirea și amplificarea impactului acestora.

Transformarea și reforma sistemelor educaționale este un proces de durată care se poate produce pe termen mediu sau pe termen lung. Dezbaterile și reformele deja lansate în statele membre ale Uniunii Europene au în vedere adaptarea și restructurarea sistemelor educaționale în raport cu provocările societății și economiei bazate pe cunoaștere. În acest context trebuie să se țină cont și de faptul că atât țările membre cât și țările candidate să adere la UE în viitor au puncte diferite de start, iar reformele vor trebui să reflecte în mod diferențiat realitățile și prioritățile naționale.

Pentru ca Uniunea Europeană să își depășească competitorii din economia bazată pe cunoaștere, devenind o „Europă a cunoașterii” investiția efectivă și de mai mare amploare în educație capătă o importanță strategică². Investiția în educație devine cu atât mai importantă și mai relevantă cu cât provocările induse de societatea și economia bazată pe cunoaștere par să se intensifice. Promovarea ocupării și mobilității în cadrul unei piețe europene deschise a muncii va plasa noile cereri de educație într-un

¹ Se au în vedere și Rezoluția Consiliului Europei (pe probleme educaționale) din 19 decembrie 2002 și, respectiv, pe aceeași tematică, OJ C 013 din 18 ianuarie 2003.

² C. Suci, *Economia cunoașterii și civilizația globală. Investiția și speranța în om*, Editura ASE, București, 2002; C. Suci, *Investiția în educație*, Editura Economică, București, 2000.

NOUA VIZIUNE ASUPRA CALITĂȚII EUROPENE

plan prioritar. În același timp societatea bazată pe cunoaștere generează noi nevoi, exprimate în termenii coeziunii sociale, cetățeniei active și realizării și dezvoltării personale, la care educația și, implicit, investiția în educație au o contribuție semnificativă.

În raport cu acest cadru general, la reuniunea Consiliului Europei de la Stockholm din martie 2001 a fost adoptate trei obiective strategice pentru sistemele educaționale (și alte 13 obiective concrete asociate), care pun accent pe calitate, acces și deschidere către întreaga lume (Education Council Report on the „concrete future objectives of education and training systems”, <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/01/st05/05980f1.pdf>).

Investițiile în educație constituie un element necesar pentru a atinge obiectivele economice, sociale și de mediu stabilite la Lisabona pentru Uniunea Europeană. Este esențial să se întărească sinergia și complementaritatea dintre educație și alte domenii și politici legate de ocupare, cercetare și inovare și politicile macroeconomice. S-a calculat că o creștere, în medie, a nivelului de educație al populației cu un an poate conduce la o creștere economică cu un ritm mediu de 5% pe termen scurt și, respectiv, de 2,5% pe termen lung (Commission Communication „Investing efficiently in education and training: an imperative for Europe”. COM 779 of 10 January 2003, doc. 5269/03).

În martie 2002, Consiliul European de la Barcelona a aprobat un program de lucru menit să faciliteze implementarea obiectivelor politicilor educaționale (<http://ue.eu.int/newsroom/related.asp?BID=75&GRP=4280&LANG=1>).

S-a subliniat că acest program de lucru constituie un cadru strategic de referință pentru dezvoltarea unor politici educaționale la nivel comunitar. Raportul întocmit pentru Consiliul și Comisia Europeană pe 4 martie 2004 reprezintă un răspuns față de cerințele de raportare a stadiului de implementare a acestui program de lucru impuse la Barcelona (punctul 43 al concluziilor Consiliului Europei reunit la Barcelona între 15 și 16 martie 2002).

Se au în vedere și imperativele legate de nevoia de a integra politicile educaționale în cadrul obiectivelor generale de la Lisabona, cu referire specială la:

- implementarea recomandărilor din „Planul de acțiune pentru mobilitate” (OJ C 371 din 23 decembrie 2000 și recomandarea din 10 iulie 2001 a Parlamentului European și a Consiliului European; aceasta din urmă prevede „mobilitatea în cadrul Comunității a studenților, a persoanelor care parcurg diverse programe de formare, a voluntarilor, profesorilor și instructorilor” (OJ L 215 din 9 august 2001));
- rezoluția Consiliului Europei pentru educația de-a lungul întregii vieți (Rezoluția Consiliului din 27.06.2003 asupra educației de-a lungul întregii vieți, OJ C 163 din 9 iulie 2002);
- declarația ministerială de la Copenhaga legată de „cooperarea europeană în domeniul educației vocaționale” (declarația miniștrilor cu responsabilități

în domeniul educației vocaționale, elaborată cu prilejul întrunirii de la Copenhaga din 29-30 noiembrie 2002);

- nevoia imperativă de a investi mai mult și mai eficace în resursele umane (Commission Communication „Investing efficiently in education and training: an imperative for Europe”. COM, 2002, 779 of 10 January 2003, doc. 5269/03);
- rolul universităților în Europa cunoașterii (Commission Communication on „The role of the universities in Europe of Knowledge” COM, 2003, 58 final of 5 February 2003, doc. 5355/03);
- necesitatea de a amplifica activitatea de cercetare în Europa (Commission Communication on „Researchers in the European Research Area: one profession, multiple careers”. COM, 2003, 436 of 18 July 2003, doc. 12420/03), http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/index_en.html).

Consiliul European și-a reafirmat hotărârea de-a lucra atât la nivelul statelor membre cât și la nivelul UE pentru a face din sistemele educaționale din Europa un cadru calitativ de referință la nivel mondial până la orizontul anului 2010.

În concluziile formulate în urma Consiliului din 5 mai 2003 s-au stabilit unele niveluri de referință ale unor indicatori medii de performanță în educație la nivel european (Benchmarks, OJ C 134 din 7 iunie 2003). Unele țări au translatat aceste repere sub forma unor obiective naționale considerate a putea contribui la atingerea nivelurilor de referință la nivel european. S-a subliniat că este necesar să se aibă în vedere acțiuni la nivel național în domeniile cheie ale programului „Education & Training 2010”; acestea vor trebui să fie completate prin acțiuni la nivel comunitar și, în mod particular, prin schimbul de experiență și prin sprijinirea eforturilor naționale. Pentru a sprijini aceste eforturi, statele membre vor trebui să aibă în vedere următoarele trei zone prioritare: focalizarea asupra reformelor și investițiilor în zonele-cheie pentru societatea bazată pe cunoaștere; educația de-a lungul întregii vieți; constituirea unei „Europe a educației și învățării”.

Se resimte tot mai acut nevoia de a dezvolta un cadru European, bazat pe contextele naționale, care să constituie un normativ referențial comun pentru recunoașterea calificărilor și competențelor. Recunoașterea diplomelor și certificatelor oriunde în Europa este esențială pentru a dezvolta o piață a muncii Europene pentru cetățeanul European activ. Statele membre vor trebui să adopte în acest sens măsuri adecvate pentru a înlătura obstacolele din calea mobilității și pentru a asigura sprijinul financiar necesar, în contextul și chiar dincolo de programele comunitare.

Se manifestă tot mai acut nevoia de-a promova strategii naționale coerente dedicate educației de-a lungul întregii vieți. În acest context este necesar să se promoveze un parteneriat efectiv între principalii actori din lumea afacerilor, între partenerii sociali și între instituțiile educaționale de la toate nivelele.

Pornind de la constatarea că sectorul educațional de nivel superior – cunoscut sub denumirea tradițională de

învățământ superior – se situează la zona de interferență dintre cercetare, educație și inovare, se consideră că acest sector ocupă un loc central în economia și societatea bazate pe cunoaștere, fiind un factor-cheie al competitivității Uniunii Europene. Sectorul învățământului superior european va trebui să promoveze excelența și să devină competitiv în raport cu alți competitori internaționali.

În raport cu procesul Bologna s-au înregistrat deja o serie de progrese și se prefigurează o amplificare a acestora. La recenta întrunire de la Berlin („Realising the European Higher Education Area”. Comunicat de la Conferința miniștrilor responsabili cu învățământul superior de la Berlin din 19 septembrie 2003), Miniștrii din țările participante au identificat un număr de acțiuni prioritare pe termen scurt, care să permită atingerea obiectivului de creare a „Spațiului european al învățământului superior” la orizontul anului 2010. Miniștrii din țările participante s-au angajat să sprijine:

- dezvoltările ulterioare menite să asigure calitatea la nivel instituțional, național și european; s-a subliniat și necesitatea de a dezvolta unele criterii și metodologii mutual împărtășite în acest domeniu;
- începerea implementării unei structuri pe două cicluri. În acest context, ei s-au angajat să contribuie la elaborarea unui nomenclator al calificărilor pentru Spațiul european al învățământului superior;
- recunoașterea calificărilor și diplomelor în conformitate cu prevederile Convenției referitoare la recunoașterea calificărilor în Spațiul european al învățământului superior. Această convenție va trebui să fie ratificată de către toate țările participante la procesul Bologna. În acest sens, s-a stabilit și obiectivul în virtutea căruia fiecare absolvent al învățământului superior din UE va trebui să primească în anul 2005 „Actul adițional la diplomă” („Diploma Supplement”).

Se subliniază tot mai mult importanța întăririi efectelor sinergice dintre Spațiul european al învățământului superior și Spațiul european al cercetării științifice.

Se consideră că este necesară concentrarea asupra dimensiunii umane a dezvoltării la nivelul Uniunii Europene (“Public Opinion in the European Union”, Eurobarometer 59, June 2003, European Commission, DG Press and Communication). Școala are un rol fundamental pentru a facilita posibilitățile oferite oricărui cetățean de a fi informat și de a înțelege sensurile multiple ale conceptului de integrare europeană.

Trecerea la societatea bazată pe cunoaștere reprezintă atât o „provocare” cât și o „oportunitate”, atât pentru statele membre ale UE cât și pentru noile state care au aderat sau care urmează să adere la UE. Angajarea și experiența lor pot reprezenta o contribuție notabilă la progresul de ansamblu al UE și în atingerea ambițioaselor obiective de la Lisabona.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. **Bourgeois E, Frenay M.**, *University adult access policies and practices across the EU. Final report*, TSER, June 2001.
2. **Cunningham, P.N. and Uyerra, E.**, *European TREND CHART on Innovation: Thematic Report: Lifelong Learning in the EU Member States and Candidate Countries*, May 2002.
3. * * * European Commission, „Commission’s Action Plan for skills and mobility”. COM (2002) 72, EC, Brussels, February 13, 2002.
4. * * * European Commission, „Progress towards the objectives set out in the European Commission Communication on Innovation in a Knowledge-Driven Economy”. Covering period to March 2002.
5. * * * *Economics and Finance of Life-Long Learning*, OECD, Paris, 2001.
6. * * * *The well-being of nations: the role of human and social capital*. OECD, Paris, 2001.
7. **Tough A.**, *The iceberg of informal learning*. NALL Working Paper No. 49, 2002.